

WEGBEPLANTING WEERZIJD'S WAGENINGEN

door

C. R. VAN VLOTEN

„De bijle is aen de wortel des booms
gelegt”. Math. 3 : 10.

Uit verre vóór-autotijd, 't moet omstreeks 1900 geweest zijn, is mij een korte gedachtenwisseling over „straatboomen” bijgebleven tusschen Hannes, koetsier en mentor bij mijn dagelijkschen schoolgang van Hulshorst naar Nunspeet, en den wegwerker voor dat gedeelte der Zuiderzeestraat.

Een zware eik was, na een zomers onweër, dwars over de weg gevallen, hetgeen den ordelijken kantonnier korzellig deed opmerken : „'n groote rommel en een lilijk gat in de rij”. Waarop oude Hannes prompt antwoordde : „man, 't is zund' da je 't zeggen, 'n bult brandhout en 'n schilderie toe”. Meteen wees hij met z'n zweep naar een bloeiende boekweitakker, nu vrij in 't zicht gekomen en zóo keurig in nieuwe ruime omlijsting gevat, dat ik eens en vooral belangstelling had gekregen voor de verschillende manieren waarop „'n gat in de rij” bekeken kan worden.

Sindsdien is mij op velerlei wegen opgevallen, hoe, na 't uitvallen van één of meer bermboomen, de overblijvers als regel in den loop der jaren des te lustiger gingen doorgroeien, naarmate ze meer ruimte kregen ; 't geen zelfs geldt voor boomen, die op hun gedrongen plaats volgroeid schenen.

In dit tijdschrift zijn meermalen (Dec. '34 ; Febr. '39) belangrijke beschouwingen over wegbeplanting gegeven, terwijl de brochure „De weg in het landschap” (1936) en het bekende rapport „Wegbeplanting” (1939) op boeiend aanschouwelijke wijze o.a. bepleiten dat wegbeplantingen in harmonie dienen te zijn met het landschap en dat voor bermboomen een ruime afstand in de rij voorkeur verdient.

Maar op het dien overeenkomstig aanpassen van dicht staande oudere lanen door 't rooien van een deel der boomen werkt deze overigens zoo actuele voorlichting, m.i. ten onrechte, eerder remmend. Zoo geeft „W. i. L.” wel naast elkaar foto's van „iepen op 5 en op 10 M” (blz. 10) en „boomen op 6 en 12 m” (blz. 44) maar 't laatste geval betreft een weg met jonge boomen, terwijl 't eerste blijkbaar

A

1

4

2

5

3

6

Foto's S. B. de Jong, Heelsum.

toestanden op verschillende wegen illustreert; althans in de tekst zoekt men vergeeffs commentaar hierover.

Zoo geeft „Wegbeplanting” de volgende waarschuwing (blz. 53):

„Vellen van één boomenrij, het om de andere uitkappen der boomen zijn hulpmiddelen, die dan in sommige gevallen nog eenige baat geven, doch waarmede men toch uiterst voorzichtig moet zijn. Gedeeltelijk lichtstellen van oude beplantingen levert gewoonlijk groote gevaren op voor de blijvende boomen, die daardoor gemakkelijk gaan kwijnen”.

In z'n algemeenheid doet deze beschouwing vaag en negatief aan; temeer door men over dit belangrijke onderdeel ook in dit rapport verder niets vindt dan — in verband met inboeten — (op blz. 52):

„Zoolang dus het afsterven van oude boomen in een bestaande laan nog geen groote afmetingen heeft aangenomen, doe men niets dan alleen deze afgestorven boomen te verwijderen”.

Deze suggestie is kenmerkend voor wat dikwijls nog uit oude sleur gebeurt; zóó consequent, dat soms de herfststorm vóór is en half doode boomen links en rechts over de wegen waaien.

Door hiermee te breken, door ook in volwassen lanen beleidvol te dunnen, dus niet starweg „om de ander” maar met sparen der geschikte exemplaren op passende plaats, zullen m.i. zoowel gezonde als vooral ook kwijnende lanen langer meegaan en bovendien, door lossere en ruimer groepeerings, veelal meer effect geven en beter passen in het landschap.

Nu er steeds nijpender tekort komt aan timmer- en brandhout, is er te meer reden, alle boomen die voor een dergelijke rationeële bermverzorging in aanmerking komen onder de loupe c.q. spoedig onder de bijl te nemen.

Geen betere wijze eer te bewijzen aan het vroeger geslacht dat de lanen voorzienig plantte dan deze thans met zorg aan te passen aan onze en instand te houden voor de volgende generatie; geen betere gelegenheid dan juist nu, deze opgepotte spaarpot in 't belang der gemeenschap weloverwogen aan te spreken waarbij dood kapitaal tot profijt en nieuw leven kan worden gebracht.

Vaste regels zijn niet te geven, daar onder- en achtergrond uiteenloopen; ieder boschbouwer heeft in eigen omgeving voorbeelden bij de hand; hier volgen enkele opmerkingen, die ik gaarne voor beter geef, betreffende een veel betreden gedeelte van den hoofdweg waaraan Wageningen is gelegen.

Door duizend dikke eiken formidabel afgepaald, leidt langs vruchtbare landouwen, „de Nude” van Grebbeberg naar Wageningen.

Naar verluiddt, zijn de eiken der Nude geplant in 't eerste

B

1

2

3

4

vieler der vorige eeuw. Daarna maakten ze een tachtigjarigen vertwijfelden oorlog „om een kroon” mee, vormende een erfpachtobject, dat „gezette tijden stelselmatig kaal werd „opgesnoeid” voor takhout-exploitatie.

Omstreeks 1905 zou de erfpacht eindigen en werd tot vellen, na publieke verkoop besloten; door bemiddeling van den toenmaligen Burgemeester van Wageningen zijn de boomen, meest eiken, met 'n enkele iep en esch, echter om den ander voor het Rijk genaast.

Duidelijk is na te gaan, hoe de boomen op de toen verkregen rust en ruimte hebben gereageerd; al ziet men óók sporen van lateren snoei voor de trambaan en van de gevolgen der gasaanleg, kort na den vorigen oorlog. Ze staan op $\pm 6\frac{1}{2}$ m. Op dezen grond en in dit stadium van hun ontwikkeling, zou ik geen reden weten, waarom thans niet $\pm 40\%$ dezer eiken zou kunnen vallen; het zou de blijvers en daarmee het aanzien en de levensduur van deze statige laan ten goede komen.

Weet iemand een voorbeeld van nadeelige gevolgen eener dunning in een analoog geval? Zoo niet, en wanneer men toch huiverig blijft tot dunnen over te gaan — zou hier dan bij wijze van proef, misschien een aantal vergelijkbare vakken, deels gedund deels ongedund, kunnen worden ingericht?

Zoo'n laan is 'n kostbaar bezit; 't is waard er de kroniek van bij te houden 't geen objectief zou kunnen gebeuren door aanwas en gezondheid der proefvakken, bv. iedere 5 jaar, nauwkeurig na te gaan.

Dat bij grooteren afstand in de rij het laankarakter toch goed bewaard blijft blijkt uit de aansluitende entree van Wageningen gevormd door een rij veel machtiger „wilde kastanjes” op 15 m (zie foto A2). Ook, verderop, de entree van Renkum, wordt door 'n dergelijke kastanjerij gevormd evenwel op 5 m (zie foto A5). Hier beginnen de boomen in elkaar te groeien. Het zoo gewaardeerde begrip laan wordt m.i. meer verkregen door de kronen dan door de stammen der laanboomen, waarvan een overdaad steeds hinderlijk is voor 't uitzicht, daar ze dit wel niet maskeeren maar als 't ware in mootjes snijden; vergelijk ook de linden, Oosterbeek door, die terecht om en om zijn gerooid.

Bij die Renkumsche kastanjes hoorde ik naar voren brengen, dat 't uitzicht op de parallellopende groote papierfabriek met houtopslagplaatsen geen grootere afstand in de rij wenschelijk maakte.

Nu valt over smaak niet te twisten al acht ik voor mij de fabriek die de wei van foto A 5 aan de rivierzijde afsluit door de gegeven ruimteindeeling 'n bijzonder aardig moment in den weg. Maar niet juist lijkt mij 't principe dat men meent, als 't ware uitgaande van de stelling dat negatief maal negatief positief oplevert, 'n minder mooie achtergrond

C

1

2

3

4

Foto's S. B. de Jong, Heelsum.

door een extra aantal stammen te kunnen maskeeren.

Anderzijds de Wageningsche kern, bergopwaarts, weerspiegelen representatieve gebouwen, oud (foto C1) jonger (B1) en modern (D3), gelegen in zorgvuldig aangelegde cultuurparken, de ontwikkeling der Universiteit, de stijl van verschillende tijdperken.

Niet echter de wegbeplanting die blijkbaar steeds even stijf en onverschillig bleef gehandhaafd — als was er, vergeleken bij de Nudestreek, geen enkele verandering in het landschap gekomen.

Is door een gelukkig toeval, een enkele eik weggevallen, dan ontstaat een aardige doorkijk als bij „Hinkeloord” (C1). Maar kijkt men van 't zelfde punt naar de overkant (B1; C2) dan ziet men een saaie ononderbroken rij stammen; werden hier op passende plaatsen enkele krukken opgeruimd, dan zouden in de omlijsting der gespaarde beste boomen doorkijken als op foto A1 voor den dag komen en als verderop, aan de andere zijde, die van foto D3.

Dit laatste tafereel zou overigens, vooral voor voetgangers, veel winnen als de afschuwelijke hekafscheiding 30 cm verlaagd werd; vreemd doet het aan dat bij gebouwen die zoo zorgvuldig tot in onderdeelen zonder kosten te sparen, werden afgewerkt (ook b.v. bij de Kema!), dusdanig ontzierende hekken werden aangebracht, hoog alsof er gemsen achter worden geteeld inplaats van, als in casu, aardappels en tomaten.....

Natuurlijk moet met oordeel en beperking gedund worden zoodat er een moment van verrassing blijft; iets verder op ziet men hoe zinloos ook hier een door oorlogsgeweld ontstaan hiaat (van ± 70 m weglengte) aandoet; de foto's B2, B4 en C4 doen soms een gelukkig oplossing kon worden gevonden; de eerste twee zijn van Heelsumsche buitens, die de weg verlevendigen omdat men de bermboomen (niet heelemaal ver genoeg) liet vervallen; de derde is in Oosterbeek genomen waar gave beuken op 12 m een rustig omlijste doorkijk toelaten.

Foto A3 geeft een doorkijk op één der huizen tegenover den Holleweg; indien een aantal achterblijvers in de groep bermboomen aldaar gerooid werd zou deze 't beter doen en zouden er meer dergelijke doorkijken ontstaan.

Op de Wageningsche berg begint in een afwisselende, boschrijke omgeving een beukbeplanting. Bij beuken dunnen dient opgepast voor zonnebrand. Dat neemt niet weg dat m.i. zonder eenige schade bv. de helft der boomen in de rij juist tegenover de watertoren (foto B3) met profijt zou kunnen uitvallen. Evenals bv. op foto C3 (te Heelsum genomen op een willekeurig punt voor één der gevaarlijke bochten aldaar) de exemplaren No. 3, 5, 7, 8, 10, 11 en 14.

Hoe goed doen in 't landschap enkele royale beuken op

D

1

5

2

3

4

grootte onderlinge afstand foto D5 (tusschen Heelsum en Oosterbeek) en hoe armetierig het teveel op foto D1 (bij het concursterrein op de Wageningsche berg) of die nauwstaande, zongebrande, van foto A6 (100 m vóór de plaats van foto C4 gelegen).

De „Wageningsche Hucht“, overgang naar 't weidegebied zou vol variatie kunnen zijn door uitkijken in de boschages van „Oranje-Nassau's Oord“ terzijde en naar de lage weiden vooruit, als niet 't een zoowel als 't ander werd gemaskeerd door een stijve rij beuken. Ook komend van Renkum zou 't zicht op deze typische Huchtweg bijzonder winnen aan ruimtewerking bij 't wegvallen van deze beukenrij die, hoewel overigens rechtschapen genoeg, er landschappelijk mistaat als een paraplas op 'n boerenbruiloft. De ranke acasiagroepen die den opgang weêrzijs accentueeren, zouden deze dan nog beter doen uitkomen (foto D4). Helaas zag ik dat de groep bij het waterleidinggebouwtje gemerkt is...

Bovenstaande opmerkingen betroffen boomen zonder rekening te houden met diverse eigenaars. Dat berm-beheerders dat wel moeten doen maakt voor hen 't probleem ingewikkelder. Te meer omdat allerlei instanties zich met ware apenliefde plegen te kanten tegen iedere kapping.

In dit verband verdient Waterstaat hulde voor het mooie resultaat in gelukkige samenwerking met Staatsbosbeheer verkregen op gedeelten der besproken weg, tusschen Heelsum en Oosterbeek, waar (zie foto's A1 en D2) verschillende rijen bermboomen radikaal werden gerooid zoodat de boschranden geheel in 't zicht zijn gekomen.

Achteraf is iedereen het er over eens, dat hier de best mogelijke manier is gevolgd en als men thans vraagt aan de laatste cameraars hoe ook weer vroeger de toestand was blijkt het dat zij vergeten zijn of er een jaar geleden één of twee rijen bermboomen stonden!

Maar slacht men de kip niet die de gouden eieren legt door zooveel te hakken? Nu, ik geloof wel dat 't noodig is bij de nieuwe wegen ook aan 't planten van opgaande boomen veel aandacht te besteden. Overigens zullen de overblijvende boomen soms meer toenemen; vooral ook op de vele particuliere boschtereinen en landelijke lanen, die men van de hoofdwegen ziet (zie foto D2), als men daar het voorbeeld van rationeele dunning mocht gaan navolgen, want bijna steêvast staat de beplanting er te dicht voor rendabele aanwas.

Alles samengenomen is het herzien van oudere wegbeplanting moeilijk, maar zeer waard ter hand te worden genomen; vanuit te vele dicht beplante wegen ziet men ons lieve land slechts als getralied liggen; hierin verbetering te brengen heeft nog een symbolische beteekenis die thans van bijzondere bekoring is.

Resumeerend: roome *thans* de overcomplete bermboomen: 't geeft hoogst welkome oorlogs- en duurzame vredeswinst, „'n bult hout“ en schoone perspectieven.